

**RESULTS OF COOPERATION OF THE SECURITY SERVICE OF UKRAINE WITH
NATO IN THE YEARS 1991–2023**

**РЕЗУЛЬТАТИ СПІВРОБІТНИЦТВА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
З НАТО У 1991–2023 РОКАХ**

Анатолій Гуз

доктор історичних наук, професор

E-mail: 363sens@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1531-5043,

Research ID: 0004597

Національна академія СБ України,
Україна

Anatolii Huz

Doctor of Historical Sciences, Professor

E-mail: 363sens@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1531-5043

Research ID: 0004597

National Academy of Security Service of
Ukraine, Ukraine

ABSTRACT

The proposed article analyzes the results of the cooperation of the Security Service of Ukraine with NATO in 1991–2023. Interaction between institutions was carried out within the framework of the Ukraine-NATO Target Plans and Annual National Programs for Ukraine's Preparation for Membership in the North Atlantic Treaty Organization, as well as in the format of jointly created with representatives of the member countries of the Alliance of working groups. The article analyzes the Security Agreement between the Government of Ukraine and NATO and the Administrative Agreement on the Protection of Restricted Information between the Government of Ukraine and the North Atlantic Treaty Organization, which became key documents that defined the mechanisms for the exchange of restricted information between NATO and Ukraine. The participation of the Security Service of Ukraine in the work of the Ukraine – NATO Joint Working Group on Defense Reform was also studied. As a result of cooperation, the Security Service of Ukraine implemented the modern experience of partner countries in the field of information protection with limited access into the activities of its divisions. In addition, the experience of participating in joint missions under the auspices of NATO was incorporated into the practice of the Security Service of Ukraine. The results of the joint activities were the improvement of the training of personnel of the Security Service of Ukraine, the acquisition of experience in the fight against terrorist organizations, corruption, and organized crime. In the field of cyber security, the Security Service of Ukraine managed to implement a classification of cyber threats, cyber incidents and a risk management system compatible with NATO standards, and also exchanged information about cyber incidents using the Malware Information Sharing Platform. The positive results of cooperation between the Security Service of Ukraine and NATO prompted the reform of this law enforcement body according to the model and standards of the North Atlantic Alliance. The acquired experience of interaction with NATO member countries contributed to the transformation of the Security Service of Ukraine into a European-style special-purpose state body.

Key words: SSU, NATO, classified information, Ukraine – NATO target plan, Annual national program under the auspices of the Ukraine – NATO Commission, terrorism, corruption, SSU reform.

Постановка проблеми. Після проголошення незалежності у 1991 р. в Україні ухвалили низку міжнародних і внутрішніх нормативних актів, що задекларували співпрацю з Північноатлантичним альянсом. Практично відразу ж – із 90-х рр. XX ст. й у першій чверті XXI ст. – усі органи державної влади доєдналися до втілення в життя планів держави зі вступу до НАТО. Реалізуючи обрану амбітну мету, Україна поступово наближає свій

вступ до цієї безпекової організації. Вітчизняними дослідниками проаналізовано багато аспектів взаємодії органів державної влади із Північноатлантичним альянсом. Проте слід зауважити, що поза увагою науковців усе ж залишилися доволі актуальні питання взаємодії Служби безпеки України зі структурами НАТО. Особливої уваги заслуговують напрями співробітництва, його результати, здобутий досвід діяльності спецслужб країн-партнерів, що імплементовані цим органом державної безпеки в роботу власних підрозділів. Тож з огляду на викладене й у зв'язку з відсутністю наукових досліджень на зазначену тематику, а також із позиції вивчення й поширення сучасного досвіду підрозділів, що займаються забезпеченням державної безпеки країн – членів НАТО на аналогічні органи державної влади України, окреслені проблеми є актуальними для дослідження.

Аналіз останніх наукових праць і публікацій показує, що питанням взаємодії України з НАТО присвятили свої дослідження такі сучасні українські вчені, як: Г. Перепелиця, О. Палій, Н. Яковенко, І. Тодоров та ін. У своїх роботах науковці проаналізували причини створення та різні аспекти діяльності НАТО з моменту його заснування і дотепер (Яковенко, 2020), означили геополітичну роль Альянсу у сучасному світі, визначили переваги та проблемні питання в діяльності цієї безпекової організації (Палій, 2006), проаналізували його співпрацю з Україною (Перепелиця, 2008), а також взаємодію з Україною у межах реалізації Цільових планів Україна – НАТО (Тодоров, 2022). Однак поза увагою сучасних дослідників залишилося питання співробітництва Служби безпеки України (СБ України) з НАТО. Частково представленими в наукових виданнях вітчизняних учених, зокрема В. Сідака, С. Болдира, Т. Ткачука та інших, були лише окремі аспекти співпраці СБ України з НАТО. Науковці надали характеристику інформаційної безпеки в країнах НАТО та ЄС (Сідак, 2007), дослідили правові аспекти регулювання питань охорони державної таємниці в зарубіжних країнах (Болдир, 2018), узагальнили питання міжнародної співпраці у сфері охорони державної таємниці (Ткачук, 2019). Згаданими вченими, усе ж, співпраця Служби безпеки України з Північноатлантичним альянсом в окремі роки була висвітлена лише побіжно. Комплексного аналізу взаємодії між СБ України і НАТО та її результатів дотепер в українській історіографії представлено не було.

Метою пропонованої статті є аналіз й оцінка результатів співробітництва між Службою безпеки України та НАТО упродовж 1991–2023 рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1991 р. Україна постала як незалежна суверенна держава і вступила до Ради північноатлантичного співробітництва НАТО (сучасна Рада Євроатлантичного партнерства – РЄАП). Відносини між НАТО і Службою безпеки України почали розвиватися з моменту створення останньої (Постанова Верховної Ради України, 1993). Особливо активно після того, як Україна в 1994 р. долучилася до програми «Партнерство заради миру» (ПЗМ) як учасниця й підписала в 1997 р. Хартію про особливе партнерство. На основі зазначеного документа було засновано Комісію Україна – НАТО (КУН) й відкрито в Києві в 1997 р. Центр інформації та документації НАТО.

Пріоритетним напрямом взаємодії Служби безпеки України з НАТО стало, насамперед, забезпечення охорони інформації з обмеженим доступом. Угоду про безпеку між Урядом України і НАТО (ратифікована Верховною Радою України 12 вересня 2002 р.) підписали в березні 1995 р. (Угода про безпеку між Урядом України і Організацією Північноатлантичного Договору, 2002). Саме цей документ визначив процедуру поводження з інформацією НАТО з обмеженим доступом. Службою безпеки України були напрацьовані механізми охорони такої інформації з урахуванням положень згаданої Угоди, що трансформувалися у «Правила поводження та забезпечення охорони інформації НАТО з обмеженим доступом» 2002 р. та 2018 р. Розроблений документ і надав можливість здійснювати охорону класифікованої інформації у тих органах державної влади, до яких вона надходила. Фактично, Службою безпеки України було закладено основи правового механізму обміну інформацією з обмеженим доступом, що здійснюється між органами державної влади, установами України та НАТО в межах відповідних програм співпраці. Протягом періоду свого функціонування він зазнав певних удосконалень і діє дотепер.

Під час візиту в Україну делегації НАТО на чолі з директором офісу безпеки Альянсу Тоддом Брауном 28 вересня 2016 р. відбулося підписання міжнародної Угоди – Адміністративних домовленостей щодо охорони інформації з обмеженим доступом між Урядом України й Організацією Північноатлантичного Договору. В Угоді було деталізовано процедуру взаємної охорони інформації з обмеженим доступом і покладено контролюючі функції за її забезпеченням на рівні усієї держави саме на Службу безпеки України (Адміністративні домовленості щодо охорони інформації з обмеженим доступом між урядом України та Організацією північноатлантичного договору, 2016).

Упродовж досліджуваного періоду результатами плідної співпраці Служби безпеки України й НАТО в цьому напрямку стало підписання Україною 51 міжнародного договору у сфері охорони інформації з обмеженим доступом: зокрема 47 двосторонніх договорів з іноземними державами та 2 угоди з міжнародними організаціями (на початок 2022 р.).

Крім того, Служба безпеки України у 2019–2021 рр. активно працювала над удосконаленням вітчизняного законодавства про охорону державної таємниці згідно зі стандартами НАТО. З огляду на зазначене, у контексті реалізації завдань з реформування системи охорони державної таємниці й іншої інформації з обмеженим доступом та з урахуванням практики держав – членів НАТО і ЄС (п. 4.12 Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 26 травня 2015 року №287/2015) на платформі РНБО України Службою безпеки України було розроблено проєкт Закону України «Про охорону секретної інформації».

3 лютого 2019 р. відбулася важлива подія в житті нашої країни – Конституцією України визначено стратегічний курс на набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору. Для втілення в життя цієї амбітної мети було розроблено низку різнопланових кроків. Одним із яких стало те, що на початку 2023 р. Службою безпеки України напрацьовано проєкт Закону України «Про безпеку класифікованої інформації» (реєстр. № 8394 від 27.01.2023)

Зазначений законопроект, зареєстрований за ініціативи групи народних депутатів України й опублікований на сайті Верховної Ради України, став однією з редакцій, що напрацьовувалися в межах робочої групи, створеної при Комітеті Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки протягом 2019–2021 рр.

Однак у зв'язку із встановленням карантинних обмежень, пов'язаних з епідемією COVID-19, введенням режиму воєнного стану у країні протягом останніх років роботу над проєктом Закону України «Про безпеку класифікованої інформації» було призупинено. Наразі щодо остаточної редакції законопроекту взаємоузгодженої позиції державних органів не досягнуто. Робота над ним триває.

28 січня 2021 р. Верховна Рада ухвалила в першому читанні проєкт закону № 3196-д «Про внесення змін до Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України». Представники НАТО, Сполучених Штатів і ЄС підтримали законопроект № 3196-д, унесений на розгляд парламенту. На їхню думку, зазначений документ стане фундаментом для комплексного реформування СБ України відповідно до євроатлантичних і європейських принципів та провідної практики.

Водночас керівництвом СБ України в червні 2021 р. було наголошено, що ухваленню нового законодавчого акта замість чинного Закону України «Про державну таємницю» має передувати прийняття підготовленого до другого читання проєкту Закону України «Про Службу безпеки України» щодо удосконалення організаційно-правових засад діяльності Служби безпеки України» (реєстр. № 3196-д від 26.10.2020) та законодавче закріплення відповідної компетенції СБ України як національного органу безпеки у сфері забезпечення охорони державної таємниці та службової інформації.

Протягом 2021–2022 рр. керівництвом Служби безпеки України неодноразово інформувалися Офіс Президента України та Комітет Верховної Ради України з питань національної безпеки, оборони та розвідки щодо необхідності дотримання законодавчої

послідовності здійснення заходів з реформування Служби безпеки України та законодавства у сфері безпеки інформації.

Одночасно з модернізацією захисту інформації з обмеженим доступом у 2006–2008 рр. за зразком спеціальних служб європейських країн (Про заходи щодо реформування Служби безпеки України, 2008) поступово реформувалася і сама Служба безпеки України. Концепція реформування Служби безпеки України визначила заходи на 2008–2009, на 2010 та наступні роки (Про Концепцію реформування Служби безпеки України, 2008). Варто зазначити: попри те, що приймалися важливі документи, рівень їхньої реалізації упродовж наступних усе ж був низьким.

У проведенні реформи СБ України протягом 2015–2021 рр. чітко проглядається євроатлантичний вектор. У цьому контексті Служби безпеки України взаємодіяла з міжнародними організаціями, нашій країні надавалася суттєва допомога спеціальних служб і правоохоронних органів, зокрема, експерти з країн НАТО та ЄС проводили та проводять консультації в межах реформування СБ України. У контексті реформи діяльність Служби безпеки України була зосереджена на таких ключових напрямках: захист державного суверенітету та територіальної цілісності, охорона державної таємниці, контррозвідувальна протидія загрозам державній безпеці, боротьба з тероризмом, кібербезпека.

У Верховній Раді України в січні 2023 р. було зареєстровано законопроект за № 8394. Його підготовка здійснювалася до запровадження в Україні воєнного стану та за децю відмінних від сьогодення умов, у зв'язку із чим окремі положення документа є доволі розбалансованими та не враховують у повній мірі сучасні ризики безпеці «чутливої» інформації, що постали з початком широкомасштабної війни РФ проти України.

Упровадження зазначеного законопроекту також потребує докорінного перегляду суб'єктами режимно-секретної діяльності процесів, підходів і процедур щодо забезпечення безпеки як державної таємниці, так і службової інформації. Варто підкреслити, що це є вкрай ризикованим в умовах правового режиму воєнного стану.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням Росії в лютому 2022 р. та неоголошеною війною реформу Служби безпеки України станом на середину 2023 р. ще не затверджено, але вже напрацьовано. Відповідний законопроект ухвалено в першому читанні. До другого читання він уже підготовлений.

Активний період взаємодії Служби безпеки України з НАТО спостерігаємо з 1998 р. і щодо реформування вітчизняного сектору безпеки й оборони, коли під егідою Комісії Україна – НАТО було започатковано Спільну робочу групу Україна – НАТО з оборонної реформи (СРГОР), у межах якої розглядали актуальні питання реформування зазначеного сектора, виробляли стратегії й концепції національної безпеки (Відносини з Україною, 2023).

Також Служба безпеки України активно залучилася до реалізації Плану дій Україна – НАТО на 2002 р. (План дій Україна – НАТО, 2002) і Цільових планів Україна – НАТО на 2003 р. (Про схвалення Плану дій Україна – НАТО та затвердження Цільового плану Україна – НАТО, 2003), 2004 (Про затвердження Цільового плану Україна – НАТО, 2004 рік), 2005 (Про Цільовий план Україна – НАТО у рамках Плану дій Україна – НАТО, 2005), 2006 (Про Цільовий план Україна – НАТО у рамках Плану дій Україна – НАТО, 2006), а також на 2007 і 2008 рр. У згаданих документах були напрацьовані механізми співпраці України з країнами – членами НАТО.

Із 2009 р. Цільовий план дій Україна – НАТО замінила Річна національна програма співробітництва Україна – НАТО. Вона стала основним інструментом реалізації реформ в Україні за підтримки НАТО. Указом Президента України від 7 серпня 2009 р. № 600 було затверджено перший документ – Річну національну програму на 2009 р. з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору (Указ Президента України Про затвердження Річної національної програми з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору, 2009). Розроблений план заходів із виконання зазначеної Програми було затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2009 р. № 1135-р. (Про затвердження плану заходів щодо

виконання Річної національної програми з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору, 2009).

Починаючи із 2017 р., Служба безпеки України під егідою Комісії Україна – НАТО активно втілює в життя положення Річних національних програм, зокрема на: 2017 рік, що затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2017 р. № 103 (Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО, 2017); 2018 рік, затверджена Указом Президента України від 28 березня 2018 р. № 89 (Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО, 2018); 2019 рік, затверджена Указом Президента України від 10 квітня 2019 р. № 117 (Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО, 2019); 2020 рік, затверджена Указом Президента України від 26 травня 2020 р. № 203 (Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО, 2020); 2021 рік, затверджена Указом Президента України від 24 лютого 2021 р. № 189 (Про річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО, 2021).

З огляду на дослідження змісту Цільових планів Україна – НАТО 2003–2006 рр. та Річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО 2017–2021 рр. спробуємо охарактеризувати й окремі результати їхнього виконання Службою безпеки України.

Для втілення в життя положень зазначених документів на базі Національної академії СБ України із 2005 до 2018 рр. проходили семінари з підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з інформацією НАТО з обмеженим доступом (Про Цільовий план Україна – НАТО у рамках Плану дій Україна – НАТО, 2005 рік). Також закладом вищої освіти було здійснено перегляд й оновлення освітніх та освітньо-професійних програм підготовки фахівців відповідно до стандартів Альянсу.

Варто звернути увагу і на участь Служби безпеки України у міжнародних операціях, зокрема, із 2005 р. інституція долучалась до проведення міжнародної військово-морської операції НАТО «Активні зусилля» (Про Цільовий план Україна – НАТО у рамках Плану дій Україна – НАТО, 2006 рік). Також у 2005–2011 рр. СБ України брала участь у Навчальній місії НАТО в Іраку (Відносини з Україною, 2023). Спільно з Антитерористичним центром, що діє при Службі безпеки України, були забезпечені заходи щодо участі Збройних сил України у боротьбі з тероризмом й організовано проведення командно-штабних і тактико-спеціальних антитерористичних навчань.

Із жовтня 2006 р. Службу залучено до діяльності робочої групи Україна – НАТО з питань демократичного цивільного контролю над сектором розвідки (РГ ДЦКСР) з метою впровадження в життя своїх підрозділів досвіду країн – членів Північноатлантичного альянсу. Ця Група працювала як складова вже функціонуючої Спільної робочої групи з питань військової реформи (СРГ ВР).

СБ України вдалося видати «Білу книгу 2007: Служба безпеки та розвідувальні органи України» та «Білу книгу 2008. Служба безпеки України». Ці книги розкрили основи діяльності СБ України та Служби зовнішньої розвідки, окреслили механізми управління та їхнє приведення у відповідності до європейських і євроатлантичних стандартів. Фактично, вони стали першими джерелами, що зняли завісу із закритості спецслужб. Це дало можливість громадськості подивитися на діяльність зазначених структур під дещо іншим кутом зору.

Забезпечуючи виконання Указу Президента України від 23 січня 2009 р. № 37 «Про розсекречення, оприлюднення та вивчення архівних документів, пов'язаних з українським визвольним рухом, політичними репресіями та голодоморами в Україні», до вивчення відповідних архівних матеріалів Службою безпеки заохочувалися представники науки, студенти, курсанти й експерти громадських організацій, зокрема й правозахисники.

Ще одним вагомим результатом спільної діяльності стало забезпечення функціонування в органах державної влади України центрів реєстрації документів НАТО (Про затвердження Річної національної програми з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору, 2009).

Значну увагу Служба безпеки України приділяла міжнародній співпраці й у сфері боротьби з тероризмом та активно взаємодіяла з міжнародними організаціями в цьому. З метою вдосконалення механізму співпраці у сфері захисту прав людини, протидії тероризму та пов'язаних із цим питань, зокрема, були проведені семінари (експертні консультації) за участю представників Служби безпеки України та держав – членів Альянсу (Про Цільовий план Україна – НАТО у рамках Плану дій Україна – НАТО, 2009).

Ще одним значущим напрямом діяльності стала реалізація заходів із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму. Щорічно підрозділи Служби безпеки України долучалися до здійснення державами – членами Альянсу активних кроків у сфері боротьби з тероризмом (Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО, 2013).

Також СБ України залучилась до Програми НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі безпекових й оборонних інституцій (Building Integrity Initiative, Програма BI).

Крім цього, Служба безпеки України доєдналася до місії НАТО «Рішуча підтримка» (2015–2021 рр.), що мала на меті забезпечити підготовку й надання дорадчої та практичної допомоги Афганським силам безпеки, а також узяла участь в операції НАТО із боротьби з піратством «Океанський щит».

Результатом співпраці з НАТО у досліджуваний період також стало запровадження в системі Служби безпеки України аналітично-програмних комплексів «Analyst's Notebook» та програмних модулів «iBidge».

Демонструючи відкритість і прозорість у діяльності цього державного органу спеціального призначення у сфері безпеки, було розроблено та затверджено Кодекс професійної етики співробітників Служби безпеки України (Про затвердження Річної національної програми з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору, 2010).

Крім того, Служба безпеки України брала участь й у розробленні плану дій із втілення в життя Стратегії кібербезпеки України. Одним із результатів проведеної роботи стало створення та забезпечення функціонування Центру реагування на кіберінциденти СБ України з метою запобігання, виявлення, відстеження, захисту й відновлення після кібератак. Також СБ України долучилась до створення робочої підгрупи з питань кіберзахисту в межах діяльності Спільної робочої групи Україна – НАТО з питань воєнної реформи (Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною, 1997 р.).

Водночас фахівці СБ України брали активну участь у розробленні проєкту Стратегії кібернетичної безпеки України. На базі Служби було створено відомчий навчальний центр із функцією імітаційного полігона для реалізації навчальних програм, тренінгів і семінарів у галузі інформаційної безпеки (Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО, 2018). СБ України ввела сумісну зі стандартами НАТО класифікацію кіберзагроз, кіберінцидентів і систему управління ризиками, упровадила та здійснювала активний обмін інформацією про кіберінциденти із застосуванням Платформи обміну інформацією щодо шкідливого програмного забезпечення «Malware Information Sharing Platform» (Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО, 2020).

Варто підкреслити, що в досліджуваний період вдалося також удосконалити мовну підготовку особового складу Служби безпеки України відповідно до Програми НАТО з професійного розвитку цивільного персоналу сектору безпеки й оборони, а також підвищити якість системи тестування мовної підготовки шляхом упровадження процедур її сертифікації та відповідних стандартів Альянсу.

В останнє десятиліття спостерігаємо активну участь співробітників Служби безпеки України у навчаннях, семінарах, робочих зустрічах, групах підвищення кваліфікації на базі країн – членів НАТО. Усі згадані заходи сприяли зростанню професійного рівня фахівців цього державного органу.

Важливим напрямком, що теж набув розвитку у структурі СБ України за підтримки країн-партнерів, стало упровадження актуальних методів інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронної діяльності спеціальних служб держав – членів НАТО у роботу Служби безпеки України, зокрема й методики OSINT.

Представники СБ України стали учасниками семінару-практикуму з міжвідомчої взаємодії у процесі розвідувального аналізу гібридних загроз національній безпеці. Крім цього, було забезпечено участь представників Служби безпеки України і в таких заходах: міжнародному змаганні НАТО з програмування «TIDE Hackathon 2021»; онлайн-курсі «Критичне мислення» в межах програми професійної підготовки Україна – НАТО; конференції НАТО TIDE Sprint 2021; навчальному курсі з питань стратегічних комунікацій, що пройшов у травні 2021 р. в межах Індивідуальної програми партнерства між Україною та НАТО на 2021 рік (Інформація про виконання заходів Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО, 2021).

23 лютого 2022 р. уряд ухвалив проєкт указу Президента України «Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2022 рік». Керівництвом держави у 2022 р. було визначено шість пріоритетів руху України до членства в Альянсі. Зважаючи на важливість Річної національної програми (РНП), громадськість сформувала Раду громадського нагляду за її виконанням під егідою комісії Україна – НАТО. Однак повномасштабна війна, яку розпочала росія 24 лютого 2022 р., багато у чому завадила реалізувати РНП 2022 р.

Новий формат співпраці України з Північноатлантичним альянсом – Раду Україна – НАТО – започатковано на Вільнюському саміті 11–12 липня 2023 р. Головні підсумки саміту для України стосувалися трьох екзистенційних для нашої країни питань: гарантій безпеки, військової допомоги та шляху до членства в НАТО.

Це лише окремі заходи, що втілила в життя СБ України у ході взаємодії з Альянсом у визначені хронологічні межі дослідження у процесі виконання Цільових планів Україна – НАТО, Річних національних програм з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору, Річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО тощо. Варто наголосити, що багато ініціатив, запропонованих Альянсом, перебувають у процесі дослідження, реалізації й удосконалення, що в перспективі має значно посилити СБ України як спецслужбу європейського зразка.

Висновки. З моменту створення Служби безпеки України на початку 90-х рр. ХХ ст. новосформований орган активно доєднався до взаємодії з Північноатлантичним альянсом. Результатом цієї співпраці, серед багатьох інших, стали й напрацьовані дієві механізми охорони інформації з обмеженим доступом, яку передавали й передають із країн – партнерів НАТО в Україну. Крім цього, Служба безпеки України перейняла досвід країн – членів Північноатлантичного альянсу у сфері боротьби з тероризмом, корупцією, організованою злочинністю, реформування власної сфери за стандартами цієї безпекової організації. Здобутий досвід дуже допомагає спецслужбі й у сучасній війні проти росії. Водночас модернізацію СБ України не завершено, що спонукає фахівців до пошуків нових шляхів удосконалення цього державного органу спеціального призначення та продовження спільної роботи, навчань і діяльності із країнами – членами НАТО.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Адміністративні домовленості щодо охорони інформації з обмеженим доступом між урядом України та Організацією північноатлантичного договору від 28.09.2016 *Законодавство України*. URL : [https://zakon.rada.gov.ua/lows/](https://zakon.rada.gov.ua/laws/).

Болдир С. В., Гуз А. М., Князев С. О., Ткачук Т. Ю. Іноземний досвід правового регулювання охорони державної таємниці : навч. посіб. Київ : НА СБУ, 2018. 140 с.

Відносини з Україною. URL : https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm.

Декларація про доповнення Хартії про особливе партнерство між Організацією Північно-Атлантичного договору та Україною, підписана 9 липня 1997 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021#Text.

Інформація про виконання заходів Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік. URL : https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/zvit_rnp-2021_-_pershe_pivrichchya.pdf.

Палій О. А. Навіщо Україні НАТО? Київ, 2006. 75 с.

Перепелиця Г. М. Євроатлантичний курс України: концепти сучасного розвитку. *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. Київ, 2008. Вип. 14. С. 34-39.

План дій Україна – НАТО на 2002 рік. *Законодавство України*. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_19547.htm?selectedLocale=uk.

Про затвердження плану заходів щодо виконання Річної національної програми на 2009 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-2009-%D1%80#Text>.

Про затвердження Річної національної програми на 2009 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору : Указ Президента України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600/2009#Text>.

Про затвердження Річної національної програми на 2010 рік з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору : Указ Президента України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/92/2010#Text>.

Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2017 рік: Указ Президента України URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1032017-21670>.

Про затвердження Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2018 рік: Указ Президента України URL : <https://www.president.gov.ua/documents/892018-23882>.

Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2013 рік: Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/371/2013#Text>.

Про затвердження Цільового плану Україна – НАТО на 2004 рік. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006520-04#Text>.

Про заходи щодо реформування Служби безпеки України : Розпорядження Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396/2006-%D1%80%D0%BF#Text>.

Про Основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 37. Ст. 379.

Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік : Указ Президента України № 189/2021. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/722021-36825>.

Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2020 рік : Указ Президента України № 203/2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2032020-33861>.

Про Річну національну програму під егідою Комісії Україна – НАТО на 2019 рік : Указ Президента України від 10 квітня 2019 року № 117/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2019>.

Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про Концепцію реформування Служби безпеки України» : Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/2008#Text>.

Про схвалення Плану дій Україна – НАТО та затвердження Цільового плану Україна – НАТО на 2003 рік. *Законодавство України*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS1325>.

Про Цільовий план Україна – НАТО на 2005 рік у рамках Плану дій Україна – НАТО. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990/2005-%D1%80%D0%BF#Text>.

Про Цільовий план Україна – НАТО на 2006 рік у рамках Плану дій Україна – НАТО. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295/2006#Text>.

Про Цільовий план Україна – НАТО на 2009 рік у рамках Плану дій Україна НАТО. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/2009#Text>.

Сідак В. С. Артемов В. Ю. Забезпечення інформаційної безпеки в країнах НАТО та ЄС. Київ : КНТ, 2007. 150 с.

Ткачук Т. Ю., Князев С. О. Міжнародне співробітництво у сфері охорони державної таємниці : навч. посіб. Київ: НА СБУ, 2019. 91 с.

Тодоров І. Я. Дороговказ інтеграції. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/ukraina-nato/dorohovkaz-intehratsii/>.

Угода про безпеку між Урядом України і Організацією Північноатлантичного Договору. *Законодавство України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/> документ 950_002.

Яковенко Н. Л. Міжнародні організації у сфері безпеки. НАТО, ОБСЄ : навч. посіб. / за наук. ред. В. М. Матвієнка. Київ : ВПЦ Київський університет, 2020. 367 с.

REFERENCES

Administratyvni domovlenosti shchodo okhorony informatsii z obmezhenym dostupom mizh uriadom Ukrainy ta Orhanizatsiieiu pivnichnoatlantychnoho dohovoru vid 28.09.2016 [Administrative agreements on the protection of information with limited access between the Government of Ukraine and the North Atlantic Treaty Organization]. (2016). *Zakonodavstvo Ukrainy*. [in Ukrainian]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/>.

Boldyr S. V., Huz A. M., Kniaziev S. O., Tkachuk T. (2018). Yu. Inozemnyi dosvid pravovoho rehuliuвання okhorony derzhavnoi taiemnytsi [Foreign experience of legal regulation of protection of state secrets] : navch. posib. Kyiv: NA SBU. 140 p. [in Ukrainian].

Deklaratsiia pro dopovnennia Khartii pro osoblyve partnerstvo mizh Orhanizatsiieiu Pivnichno-Atlantychnoho dohovoru ta Ukrainoiu, pidpysanoi 9 lypnia 1997 roku [Declaration on Supplementing the Charter on a Special Partnership between the North Atlantic Treaty Organization and Ukraine]. (1997). [in Ukrainian]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_021#Text.

Informatsiia pro vykonannia zakhodiv Richnoi natsionalnoi prohramy pid ehidoiu Komisii Ukraina – NATO na 2021 rik [Information on the implementation of the Annual National Program under the auspices of the Ukraine-NATO Commission for 2021]. (2021). [in Ukrainian]. URL : https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/zvit_rnp-2021_-_pershe_pivrichchya.pdf.

Palii O. A. (2006). Navishcho Ukraini NATO? [Why does Ukraine need NATO?] Kyiv. 75 p. [in Ukrainian].

Perepelytsia H. M. (2008). Yevroatlantychnyi kurs Ukrainy: kontsepty suchasnoho rozvytku. [Ukraine's Euro-Atlantic course: concepts of modern development.] *Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy*. Kyiv. Vyp. 14. P. 34-39. [in Ukrainian].

Plan dii Ukraina-NATO na 2002 rik [Ukraine – NATO action plan]. (2002). *Zakonodavstvo Ukrainy*. [in Ukrainian]. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/official_texts_19547.htm?selectedLocale=uk.

Pro Osnovni napriamy zovnishnoi polityky Ukrainy : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [About the Main Directions of Ukraine's Foreign Policy]. (1993). № 37. St.379. [in Ukrainian].

Pro richnu natsionalnu prohramu pid ehidoiu Komisii Ukraina – NATO na 2021 rik : Ukaz Prezydenta Ukrainy № 189/2021. (2021). [in Ukrainian]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/722021-36825>.

Pro Richnu natsionalnu prohramu pid ehidoiu Komisii Ukraina – NATO na 2020 rik : Ukaz Prezydenta Ukrainy № 203/2020 [About the Annual National Program under the auspices of the Ukraine-NATO Commission for 2020]. (2020). [in Ukrainian]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2032020-33861>.

Pro Richnu natsionalnu prohramu pid ehidoiu Komisii Ukraina – NATO na 2019 rik : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 10 kvitnia 2019 roku № 117/2019. [About the Annual National Program under the auspices of the Ukraine-NATO Commission for 2019]. (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117/2019>. [in Ukrainian].

Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 15 liutoho 2008 roku : Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro Kontseptsiiu reformuvannia Sluzhby bezpeky Ukrainy» [About the

decision of the National Security and Defense Council of Ukraine]. (2008). [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/2008#Text>.

Pro skhvalennia Planu dii Ukraina – NATO ta zatverdzhennia Tsilovoho planu Ukraina – NATO na 2003 rik [On the approval of the Ukraine – NATO Action Plan and the approval of the Ukraine – NATO Target Plan]. (2003). Zakonodavstvo Ukrainy. [in Ukrainian]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS1325>.

Pro Tsilovyi plan Ukraina - NATO na 2005 rik u ramkakh Planu dii Ukraina – NATO [About the Ukraine-NATO Target Plan for 2005 within the framework of the Ukraine-NATO Action Plan]. [in Ukrainian]. (2005). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990/2005-%D1%80%D0%BF#Text>.

Pro Tsilovyi plan Ukraina – NATO na 2006 rik u ramkakh Planu dii Ukraina – NATO [About the Ukraine-NATO Target Plan for 2006 within the framework of the Ukraine-NATO Action Plan]. (2006). [in Ukrainian]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/295/2006#Text>.

Pro Tsilovyi plan Ukraina – NATO na 2009 rik u ramkakh Planu dii Ukraina NATO [About the Ukraine-NATO Target Plan for 2009 as part of the Ukraine-NATO Action Plan]. [in Ukrainian]. (2009). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/2009#Text>.

Pro zakhody shchodo reformuvannia Sluzhby bezpeky Ukrainy: Rozporiadzhennia Prezydenta Ukrainy. [On measures to reform the Security Service of Ukraine]. [in Ukrainian]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396/2006-%D1%80%D0%BF#Text>.

Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo vykonannia Richnoi natsionalnoi prohramy na 2009 rik z pidhotovky Ukrainy do nabuttia chlenstva v Orhanizatsii Pivnichnoatlantychnoho dohovoru [On the approval of the action plan for the implementation of the Annual National Program for 2009 on the preparation of Ukraine for membership in the North Atlantic Treaty Organization].(2009). [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-2009-%D1%80#Text>.

Pro zatverdzhennia Richnoi natsionalnoi prohramy na 2009 rik z pidhotovky Ukrainy do nabuttia chlenstva v Orhanizatsii Pivnichnoatlantychnoho dohovoru : Ukaz Prezydenta Ukrainy [On the approval of the Annual National Program for 2009 on Ukraine's preparation for membership in the North Atlantic Treaty Organization]. (2009). [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/600/2009#Text>.

Pro zatverdzhennia Richnoi natsionalnoi prohramy na 2010 rik z pidhotovky Ukrainy do nabuttia chlenstva v Orhanizatsii Pivnichnoatlantychnoho dohovoru : Ukaz Prezydenta Ukrainy. [On the approval of the Annual National Program for 2010 on Ukraine's preparation for membership in the North Atlantic Treaty Organization]. (2010). [in Ukrainian]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/92/2010#Text>.

Pro zatverdzhennia Richnoi natsionalnoi prohramy pid ehidoiu Komisii Ukraina – NATO na 2017 rik : Ukaz Prezydenta Ukrainy. [On the approval of the Annual National Program under the auspices of the Ukraine-NATO Commission for 2017]. (2017). [in Ukrainian]. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/1032017-21670>.

Pro zatverdzhennia Richnoi natsionalnoi prohramy pid ehidoiu Komisii Ukraina – NATO na 2018 rik : Ukaz Prezydenta Ukrainy. [On the approval of the Annual National Program under the auspices of the Ukraine-NATO Commission for 2018]. (2018). [in Ukrainian]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/892018-23882>.

Pro zatverdzhennia Richnoi natsionalnoi prohramy spivrobitnytstva Ukraina – NATO na 2013 rik: Ukaz Prezydenta Ukrainy. [On the approval of the Annual National Cooperation Program between Ukraine and NATO for 2013.]. (2013). [in Ukrainian]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/371/2013#Text>.

Pro zatverdzhennia Tsilovoho planu Ukraina – NATO na 2004 rik. [On the approval of the Ukraine-NATO Target Plan for 2004]. (2004). [in Ukrainian]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0006520-04#Text>.

Sidak V. S. Artemov V. Yu. (2007). Zabezpechennia informatsiinoi bezpeky v krainakh NATO ta YeS. [Ensuring information security in NATO and EU countries]. Kyiv: KNT. 150 p. [in Ukrainian].

Tkachuk T. Yu., Kniaziev S. O. (2019). Mizhnarodne spivrobitnytstvo u sferi okhorony derzhavnoi taiemnytsi [International cooperation in the field of state secret protection] : navch. posib. Kyiv : NA SBU. 91 p. [in Ukrainian].

Todorov I. Ya. Dorohovkaz intehtatsii [Integration roadmap]. [in Ukrainian]. URL: <https://ukrainetonato.com.ua/ukraina-nato/dorohovkaz-intehtatsii/>

Uhoda pro bezpeku mizh Uriadom Ukrainy i Orhanizatsiieiu Pivnichnoatlantychnoho Dohovoru [Security Agreement between the Government of Ukraine and the North Atlantic Treaty Organization]. Zakonodavstvo Ukrainy. [in Ukrainian]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/lows/dokument/950_002.

Vidnosyny z Ukrainoiu [Relations with Ukraine]. [in Ukrainian]. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm.

Yakovenko N. L. (2020). Mizhnarodni orhanizatsii u sferi bezpeky. NATO, OBSIe [International organizations in the field of security. NATO, OSCE]: navch. posib. / N. L. Yakovenko; za nauk. red. V. M. Matviiienka. Kyiv : VPTs Kyivskiy universytet. 367 p. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У запропонованій статті проведено аналіз результатів співробітництва Служби безпеки України з НАТО у 1991–2023 рр. Взаємодія між інституціями здійснювалася в межах Цільових планів Україна – НАТО та Річних національних програм з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору, а також у форматі створених спільно із представниками країн – членів Альянсу робочих груп. У статті проаналізовано Угоду про безпеку між Урядом України і НАТО й Адміністративні домовленості щодо охорони інформації з обмеженим доступом між урядом України й Організацією північноатлантичного договору, що стали ключовими документами, які визначили механізми обміну інформацією з обмеженим доступом між Альянсом та Україною. Досліджено також участь СБ України у роботі Спільної робочої групи Україна – НАТО з оборонної реформи. За результатами співпраці Службою безпеки України було імplementовано в діяльність своїх підрозділів сучасний досвід країн-партнерів у сфері охорони інформації з обмеженим доступом. Крім цього, у практику Служби безпеки України було впроваджено здобутий досвід участі у спільних місіях під егідою НАТО. Результатами спільної діяльності стало удосконалення підготовки кадрів Служби безпеки України, опанування досвідом боротьби з терористичними організаціями, корупцією, організованою злочинністю. У сфері кібербезпеки СБ України зуміла впровадити сумісну зі стандартами НАТО класифікацію кіберзагроз, кіберінцидентів та систему управління ризиками, а також здійснювала обмін інформацією про кіберінциденти із застосуванням Платформи обміну інформацією щодо шкідливого програмного забезпечення «Malware Information Sharing Platform». Позитивні результати співпраці СБУ з НАТО спонукали до реформування цього правоохоронного органу за зразком і стандартами Північноатлантичного альянсу. Здобутий досвід взаємодії з країнами – членами НАТО сприяв перетворенню СБ України у державний орган спеціального призначення європейського зразка.

Ключові слова: СБУ, НАТО, класифікована інформація, Цільовий план Україна – НАТО, Річна національна програма з підготовки України до набуття членства в Організації Північноатлантичного договору, тероризм корупція, реформа СБУ.